

ภาวะการเจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า

นางสาวเพชรนรา สุขเลี้ยง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1112-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ILLNESS AND MEDICAL EXPENSES OF POPULATION AGED 50 YEARS-OLD AND OVER

MISS PHETNARA SUKLIENG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Art in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1112-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ภาวะการเจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปี
และมากกว่า

โดย นางสาวเพชรนรา สุขเลี้ยง

สาขาวิชา ประชากรศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร ชโยวรรณ

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรมหาบัณฑิต

.....*วิพรรณ ประจวบเหมาะ*.....ผู้อำนวยการวิทยาลัยประชากรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....*สุนันทา สุวรรณาคม*..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุนันทา สุวรรณาคม)

.....*นภาพร ชโยวรรณ*..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร ชโยวรรณ)

.....*วิพรรณ ประจวบเหมาะ*..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

.....*มาลินี วงษ์สิทธิ์*..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ มาลินี วงษ์สิทธิ์)

เพชรนรา สุขเลี้ยง : ภาวะการเจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า (ILLNESS AND MEDICAL EXPENSES OF POPULATION 50 YEARS-OLD AND OVER) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร. นภาพร ชโยวรรณ, 93 หน้า. ISBN 974-13-1112-5

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาภาวะการเจ็บป่วยและความแตกต่างตามลักษณะภูมิหลังบางประการ (2) ศึกษาค่าใช้จ่ายโดยประมาณของการรักษาพยาบาลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ข้อมูลที่ใช้ได้มาจากการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2538 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกคือประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าจำนวน 7,708 ราย และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ ประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบเดือนที่ผ่านมาและเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้จำนวน 2,209 ราย

ผลการศึกษา พบว่า จากตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 7,708 รายมีผู้ที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาร้อยละ 43.7 ตัวแปรที่มีความแตกต่างในภาวะการเจ็บป่วยตามลักษณะภูมิหลังบางประการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเป็นไปตามสมมติฐาน ได้แก่ เพศ สถานภาพการทำงาน รายได้ และเขตที่อยู่อาศัย โดยพบว่า เพศหญิงมีสัดส่วนเจ็บป่วยสูงกว่าเพศชายเกือบทุกกลุ่มอายุ ในชนบทผู้ที่เป็นลูกจ้างรัฐ/รัฐวิสาหกิจมีสัดส่วนเจ็บป่วยต่ำกว่าผู้ที่มิ่สถานภาพการทำงานอื่น และร้อยละที่เจ็บป่วยลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น และคนในชนบทเจ็บป่วยมากกว่าคนในเมือง ส่วนอายุ สถานภาพสมรส และการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะการเจ็บป่วย

สำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล พบว่า ในผู้ที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาทั้งหมดมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเฉลี่ยเท่ากับ 183 บาทเปรียบเทียบกับ 241 บาทในผู้ที่เจ็บป่วยและเบิกค่ารักษาไม่ได้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่เป็นไปตามสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ เขตที่อยู่อาศัย อาการหรือโรคที่เจ็บป่วย และแหล่งหรือวิธีการรักษาพยาบาลที่ใช้ โดยพบว่า เพศหญิงมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูงกว่าเพศชาย ผู้ที่อาศัยในชนบทมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่ำกว่าผู้ที่อาศัยในเมือง ผู้ที่ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่ำกว่าผู้ที่ป่วยด้วยโรคอื่น และผู้ที่รักษาดตนเองโดยไม่ใช้ยาและซื้อยากินเองมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่ำกว่าผู้ที่เลือกใช้แหล่งหรือวิธีการรักษาพยาบาลอื่น ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมแต่ละกลุ่มปัจจัยสามารถอธิบายความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลได้เพียงร้อยละ 2 ในขณะที่อาการหรือโรคที่เจ็บป่วย และแหล่งหรือวิธีการรักษาพยาบาลที่ใช้ร่วมกันสามารถอธิบายความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลได้ร้อยละ 11

ภาควิชา วิทยาลัยประชากรศาสตร์
สาขาวิชา ประชากรศาสตร์
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิติ ศก.ดร. สุขเลี้ยง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... นภาพร ชโยวรรณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4087057351 :MAJOR DEMOGRAPHY

KEY WORD: HEALTH CARE / MEDICAL EXPENSES / ELDERLY

PHETNARA SUKLIENG : MEDICAL EXPENSES OF POPULATION

AGED 50 YEARS-OLD AND OVER. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. NAPAPORN

CHAYOVAN Ph.D 93 pp. ISBN 974-13-1112-5

The purposes of this research are to investigate the illness and its differences by selected characteristics of the studied population as well as to examine factors related to medical expenses of those who were ill during the month prior to the survey. The data used for this study is from the 1995 National Survey of the Welfare of Elderly in Thailand, SWET. The survey interviewed 7,708 household members aged 50 years old and over and is the studied sample of the illness. The studied sample of the medical expenses is 2,209 cases who were ill during the past month.

Results reveal that approximately 43.7 percent of person aged 50 years old and over experienced a minor illness during the past month. The extent of illness differs significantly by sex, work status, income and areas of residence. In almost every age group, women displayed a higher proportion who were ill than men. In rural areas those who were government or state enterprise employees were less likely to be ill than those who were private employees or self employed or other. The proportion who were ill last month declines as income level increases. Those who live in rural areas are more likely to be ill than their urban counterpart. It was found that other background characteristics such as age, marital status, educational level were not significantly associated with illness.

Among those who were ill in the past month, their average medical expenses was 183 bath compared to 241 bath of those who were ill and unable to reimburse the medical bills. Sex, areas of residence, type of illness and source of medical care for illness were found to be significantly related to the medical expenses. Women tend to pay higher medical bills than men. Rural residents have lower medical expenses than urban residents. Those who were ill with respiratory related diseases have the lowest medical expenses and those who bought their own drugs or self-cured pay the least for their medical costs. Overall, demographic, social and economic factors each explained only 2 percent, while type of illness and source of health care explained about 11 percent of variation in the medical expenses.

College of Population Studies

Field of study Demography

Academic year 2000

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Co- Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ และความช่วยเหลือจากหลายๆ ท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร ชโยวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำดูแลเอาใจใส่ และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์อย่างสม่ำเสมอ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ สุนันทา สุวรรณาคม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. วิพรรณ ประจวบเหมาะ และรองศาสตราจารย์ มาลินี วงษ์สิทธิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาชี้ประเด็นตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ของวิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่าน ที่กรุณาให้ความรู้ และอบรมสั่งสอนแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณวัลลภา สังฆโสภณ หัวหน้าหอผู้ป่วย 84 ปีชั้น 9 ตะวันตก โรงพยาบาลศิริราช ที่ได้กรุณาให้ผู้วิจัยได้แลกรเวรเพื่อศึกษาต่อและทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จการศึกษา

ท้ายที่สุดนี้ ขอกราบระลึกถึงพระคุณบิดา มารดา เป็นอย่างสูงที่ได้สั่งสอนให้ผู้เขียนมีความฝักใฝ่ในการศึกษา สนับสนุน ดูแลและให้กำลังใจตลอดมา ขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ ทุกคนที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจในทุกๆ ด้าน จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เพชรนรา สุขเลี้ยง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....จ

กิตติกรรมประกาศ.....ฉ

สารบัญ.....ช

สารบัญตาราง.....ฉ

บทที่

1. บทนำ

- 1.1 ความสำคัญของปัญหา.....1
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....4
- 1.3 แนวคิดเชิงทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....4
- 1.4 กรอบแนวคิดที่ 1.....12
- 1.5 กรอบแนวคิดที่ 2.....23
- 1.6 สมมติฐานการวิจัย.....24
- 1.7 ขั้นตอนการศึกษา.....25
- 1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....25

2. ระเบียบวิธีวิจัย

- 2.1 แหล่งข้อมูลและการเลือกตัวอย่าง.....26
- 2.2 ลักษณะทั่วไปของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....30
- 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....36
- 2.4 ขอบเขตและข้อจำกัดของข้อมูล.....36
- 2.5 นิยามศัพท์.....37
- 2.6 การวัดตัวแปร.....38
- 2.7 วิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. ภาวะการเจ็บป่วย	
3.1 ภาวะการเจ็บป่วย.....	44
4. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	
4.1 ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล.....	53
4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ.....	59
4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล.....	62
5.สรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	76
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	84
5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	84
รายการอ้างอิง.....	86
ประวัติผู้วิจัย.....	93

สารบัญญัตินำ

ตารางที่	หน้า
1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือน ที่ผ่านมามีสิทธิในการเบิกค่ารักษาพยาบาลจําแนกตามค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล.....	29
2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าทั้งหมด การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วย และการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วย และเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ ตามลักษณะประชากร เศรษฐกิจ สังคมบางประการ.....	32
3 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามกลุ่มอายุ และสถานภาพสมรส.....	45
4 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามเพศและ กลุ่มอายุ.....	46
5 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามสถานภาพ สมรสและ กลุ่มอายุ.....	47
6 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามสถานภาพ การทำงานและเขตที่อยู่อาศัย.....	48
7 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามรายได้ของ ครัวเรือนและเขตที่อยู่อาศัย.....	49
8 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามรายได้ตน เองและ/หรือคู่สมรสและสถานภาพสมรส.....	50
9 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมามีจําแนกตามการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย.....	51

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
10 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาจำแนกตามเขตที่อยู่อาศัยและเพศ.....	52
11 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วย และการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาและเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ จำแนกตามค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล	54
12 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วย และการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาและเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ จำแนกตามแหล่งและวิธีการรักษาพยาบาลที่ใช้และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล.....	56
13 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วย และการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาและเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ จำแนกตามอาการหรือโรคที่เจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล.....	58
14 เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการศึกษา.....	61
15 ปริมาณค่าใช้จ่ายเฉลี่ย(บาท) ในการรักษาพยาบาล ของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาและเบิกค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ จำแนกตามลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และลักษณะอื่นๆด้วยวิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่.....	72
16 สรุปผลการวิเคราะห์ภาวะการเจ็บป่วย.....	79
17 สรุปผลการวิเคราะห์การจำแนกหมู่ของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลกับลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และลักษณะอื่นๆ ก่อนและหลังควบคุมตัวแปรอิสระ.....	83